

проблеми у педагогічних дослідженнях / Г. Білецька // Вища освіта України. - 2014. - № 1. - С. 60-65.

3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 1. Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності", що затверджено наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29 грудня 2004 р. N 336.

4. Євтух М.Б. Науково-практичні підходи до проблеми формування науково-дослідної компетентності майбутніх економістів / М.Б. Євтух, Л.Л. Борисенко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. - 2012. - №5(52). - С. 88-104.

5. Іванова В.Б. Аналіз сучасних реалій легкої промисловості України в умовах інноваційної економіки / Іванова В.Б., Стойка О.В. // Актуальні питання економіки, управління та права: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 19 лютого 2018 р.): у 2 ч. - Полтава: ЦФЕНД, 2018. - Ч. 1. - С. 59-61.

6. Климчук В.О. Дослідження особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 20. Психологія. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, Випуск 1 (25), 2004. - С. 222-232.

7. Михайличенко В.Є. Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів / В. Є. Михайличенко, В. В. Полянська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / голов. ред.

Т. І. Сущенко. - Запоріжжя : КПУ, 2011. - Вип. 17 (70). - С. 320-327.

8. Пташенчук, О.О., Чайченко, Н.Н. (2018). Дидактична система формування дослідницької компетентності майбутніх учителів біології. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 4 (78), 200-215.

9. Резнік С.М. Сучасні тенденції використання викладачами активних методів навчання у вищому технічному навчальному закладі / С.М. Резнік // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / голов. ред. Т.І. Сущенко. - Запоріжжя : КПУ, 2013. - Вип. 30. - С. 582-586.

10. Романовський О.Г. Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи [Електронний ресурс] / О.Г. Романовський, В.М. Гриньова, О.О. Резван // Інформаційні технології і засоби навчання = Information Technologies and Learning Tools: електрон. наук. фахове вид. - 2018. - Т. 64, № 2. - С. 185-196.

11. Сисоєва С. Дослідницька компетентність викладача вищої школи: програма розвитку / С. Сисоєва, Л. Козак // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - 2016. - Вип. 1-2. - С. 39-44.

12. Солошич І. Науково-дослідницька компетентність майбутніх фахівців-екологів / І. Солошич // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. - 2017. - №54-55. - С. 116-123.

13. Ткач Л. Практична підготовка майбутніх техніків-технологів зі спеціальності "Виробництво хліба, кондитерських, макаронних виробів і харчових концентратів": досвід, стан і проблеми / Л. Ткач. - С. 198-205.

Ivanova T.

lecturer of special education department,

Mykolayiv National University named after V. Sukhomlinsky

FEATURES OF HUMANE RELATIONSHIP BUILDING IN THE SCHOOL TEAM OF TEENAGERS

Іванова Тетяна Михайлівна

викладач кафедри спеціальної освіти,

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГУМАННИХ СТОСУНКІВ У КЛАСНОМУ КОЛЕКТИВІ ПІДЛІТКІВ

Summary. The peculiarities of human relationships in the school team of teenagers are analyzed in the paper. The main conceptual positions concerning the unity of the processes of humanistic education and the formation of the personality in adolescence are considered. Selected criteria, indicators and levels of humanity adolescents. The conditions of the process of humane relationship building in the school team of teenagers are revealed. Formulated theoretical principles, which together constitute a coherent system to effectively overcome aggression and the formation of humanity adolescents.

Анотація. У статті проаналізовано особливості гуманних стосунків у класному колективі підлітків. Подано основні концептуальні позиції щодо єдності процесів гуманістичного виховання та формування особистості у підлітковому віці. Виокремлено критерії, показники та рівні гуманності підлітків. Розкрито умови процесу формування гуманних стосунків у класному колективі підлітків. Сформульовано теоретичні положення, які в сукупності являють собою цілісну систему ефективного подолання агресії та формування гуманності підлітків.

Key words: *humanism, humanity, humane relations, educational process, teenagers.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку людства характеризується докорінними змінами у всіх суспільно-політичних і економічних структурах. Однак, у наш час втрачається престижність знань, знижується моральна культура, спостерігається зростання негативних тенденцій серед молоді, все частіше молоді люди проявляють агресію, скоюють злочини, нехтують загальнолюдськими цінностями. Результати соціологічно-педагогічних досліджень свідчать про те, що у більшості частини школярів ціннісні орієнтації суперечать вимогам суспільства, а відтак діти змалку аморальні та антигуманні прояви можуть засвоїти, як допустиму і єдино правильну норму поведінки. Саме тому виховання високоморальної особистості в умовах, що склалися – нагальна потреба суспільства.

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті наголошується на тому, що головна мета української освіти – створити умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

Головна мета національного і громадянського виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

За Концепцією національного виховання необхідно виховувати національну свідомість і самосвідомість, історичну пам'ять, національний світогляд, гуманістичні ідеали єдності представників усіх національностей незалежної України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У працях вітчизняних і закордонних філософів: А. Арнольда, Н. Бережного, А. Гаврилова, Б. Рюрикова, М. Фрітцханда, Г. Янсена та інших розглядається сутність гуманізму, приділяється увага реалізації його принципів у різноманітних соціальних умовах життя людей, більш чітко визначаються категорії «гуманізм» і «гуманність».

Психологічний аспект гуманізму досліджували: А. Анан'єв, І. Бех, Л. Божович, А. Ковальов, Г. Костюк, В. М'ясищев, С. Рубінштейн та ін. У їхніх працях аналізуються особливості особистісних відносин та виокремлюється головний їх аспект – гуманізм.

У педагогіці особливості морального виховання учнів у дусі гуманізму досліджували: Н. Болдирев, М. Духовний, Т. Коннікова, Б. Ліхачов, Л. Новікова, Л. Рувинський, Ю. Сокольников, В. Сухомлинський та ін. Низка авторів досліджували процес виховання гуманності і гуманних відносин у школярів підліткового віку:

Л. Аладова, К. Ареткіна, Г. Джунусова, Л. Косенко, Л. Менташавілі, А. Митофанова, З. Нігматов, Н. Сидоров, Н. Тарасевич, Н. Шевченко, В. Шуменко.

У наш час гуманному вихованню дітей та молоді присвячені роботи А. Богуш, С. Богданової, Л. Божович, І. Бужиної, Л. Висотіної, Т. Гризоглядової, М. Губрієнко, Т. Гуменнікової, В. Кузя, В. Петрової, Л. Пивовар, З. Файчак, А. Фон та інших.

Виокремлення раніше не вирішених частин проблеми. Спираючись на філософські, соціологічні та психологічні дослідження, педагогічна наука все активніше шукає шляхи виховання гуманної людини, відтак необхідно визначити цілісну систему психолого-педагогічних умов, які б забезпечували ефективний вплив діяльності і співпраці з підлітками на процес формування гуманності.

Мета дослідження: визначити психолого-педагогічні умови формування гуманних стосунків у класному колективі підлітків.

Завдання дослідження: розкрити сутність гуманізму, гуманності та гуманних відносин; дослідити особливості удосконалення гуманних відносин у класному колективі підлітків; визначити критерії, показники та рівні удосконалення гуманних відносин у класному колективі підлітків; довести вагомість діяльності у процесі удосконалення гуманних відносин у класному колективі підлітків.

Виклад основного матеріалу. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновки, що гуманізм – це одна з форм суспільної свідомості, характерна риса світосприйняття, яка відображає ставлення до людини, як до найвищої цінності на Землі, а гуманність – особистісна якість, зміст якої обумовлений сукупністю етичних норм, що виражають уважне, чуйне, турботливе ставлення до людини, непримиренність з будь-якими антигуманними проявами. Таким чином, гуманні стосунки – це прояв гуманності у стосунках між людьми.

Для організації ефективного процесу удосконалення гуманних стосунків у колективі підлітків, необхідно, перш за все, з'ясувати особливості дітей підліткового віку. Окреслений віковий період – особливий і відповідальний етап у процесі розвитку особистості, оскільки у всіх напрямках відбувається становлення якісно нових утворень. У підлітковому віці спостерігається інтенсивний фізичний розвиток, проходить процес статевого дозрівання. Таким чином, поява у підлітків невірноваженості, підвищеної збудливості, нервовості, дратівливості пов'язана зі змінами в психофізіологічній області, зі швидкою функціональною перебудовою більшості органів і систем дитини.

У підлітків відбувається своєрідна переоцінка

цінностей: колишні авторитети часто втрачають свою значимість, до оточуючих людей вони стають більш вимогливими, ніж до себе. Авторитет однолітків стає для підлітків вагомим, ніж поради дорослих, тому думка друзів сприймається з більшою повагою та довірою. Звідси походить прагнення дружити та мати друзів, з якими можна бути відвертими. В підлітковому віці яскраво проявляється прагнення жити в колективі однолітків. Думка цього колективу є для підлітка дуже важливою, а подекуди і домінуючою, тому для дитини важливою є і колективна оцінка її поведінки та вчинків. Оскільки більшу частину часу підліток проводить в класному колективі, то часто колектив і його думка відіграють важливу роль у розвитку і формуванні особистості [1].

На основі проаналізованих досліджень відомих науковців, ми виокремили три основні критерії, що розкривають сутність гуманних стосунків у класному колективі підлітків: теоретичний, що відображає певний рівень моральної свідомості, мотиваційний, який розкриває моральний бік вчинку і в цілому поведінки підлітка та дозволяє з'ясувати мотиви, якими він керувався під час здійснення вчинків, і практичний, що характеризує безпосередню дію, вчинки і різноманітні ставлення до оточуючої дійсності [4; 5; 6; 7].

При виокремленні рівнів моральної вихованості та сформованості гуманних стосунків, ми значну увагу приділили характеристиці її критеріїв та показників. Теоретичний критерій визначається, в першу чергу, наявністю певних етичних знань у підлітків, у яких відображені основні положення, принципи і норми загальноприйнятої моралі. Основними показниками цього критерію є: знання, що включають в себе моральну обізнаність і моральні переконання підлітків, а також їх глибина, повнота і міцність, системність і дієвість.

Виокремлений нами мотиваційний критерій відображає сутність усвідомлених підлітками мотивів діяльності і поведінки. Основними показниками мотиваційного критерію можуть слугувати: потреби та інтереси підлітків, моральні установки, принципи та ідеали, почуття і думки.

У тісному взаємозв'язку з теоретичним і мотиваційним критеріями знаходиться і практичний, який відображає сутність різноманітних ставлень підлітків до оточуючої дійсності. Його показниками є: активність, ініціативність, самостійність, відповідальність.

Щодо рівнів сформованості гуманних стосунків в класному колективі підлітків, на нашу думку, на основі зазначених критеріїв та показників, можна виокремити такі: I – низький, II – середній, III – високий.

Для дослідження сформованості гуманних відносин у класному колективі підлітків нами у 2016 – 2018 навчальних роках була обрана Березанська загальноосвітня школа I – III ступенів Березанського району Миколаївської області.

Всього в школі навчається 520 школярів. З метою здійснення поставлених завдань ми обрали 7 – А та 7 – Б класи, в яких навчаються діти віком від 12 до 13 років. Наповнюваність зазначених класів по 20 учнів.

Нами була розроблена програма вивчення гуманних стосунків у класному колективі підлітків. Вона передбачала: 1. Дослідження рівня розуміння учнями сутності гуманності і норм гуманного ставлення до людей; 2. Визначення статусу гуманних якостей з-поміж інших моральних якостей при оцінюванні підлітками інших людей і само оцінюванні; 3. Виявлення найбільш суттєвих для учнів гуманних якостей; 4. Визначення мотивів гуманної поведінки підлітків; 5. Перевірку рівня адекватності знань підлітками сутності гуманності і їх поведінки [3; 4; 9; 10].

Основні відомості були отримані в результаті аналізу колективних та індивідуальних бесід з підлітками, класними керівниками, вчителями, батьками, дослідження письмових робіт, відповідей на анкети, спостереження за учнями в реальних умовах та в спеціально створених педагогічних ситуаціях.

У процесі дослідження ми, перш за все, з'ясували, який змісткладають сучасні школярі підліткового віку у поняття «гуманність». Повне і глибоке розуміння сутності гуманності не показав ніхто. Більша частина учнів (95%) сутність гуманності розуміє вузько, обмежено. Незначна кількість учнів (5%) взагалі не дали відповідей та 5% учнів подали неправильне пояснення поняття «гуманність». Розуміючи таким чином поняття гуманності, підлітки пояснюють і гуманні вчинки.

Щоб з'ясувати, наскільки глибоко підлітки усвідомлюють гуманні якості особистості, ми обрали для аналізу п'ять понять: співчуття, співпереживання, повага, готовність прийти на допомогу, непримиримість до вияву антигуманних якостей. Ці якості знаходяться у тісному взаємозв'язку і найбільш досконало розкривають основні риси гуманності: розуміння внутрішнього стану людини, повага її гідності і боротьба з недоліками, готовність зробити все на благо людини. Аналіз анкетних даних показав, що підлітки під впливом навчання, виховання, участі в різноманітних видах діяльності мають певні уявлення про моральні якості, але глибина їх розуміння різна. За ступенем розуміння сутності гуманних якостей на початку експерименту контрольний (7–Б) та експериментальний (7–А) класи знаходяться приблизно на одному рівні.

Високий рівень гуманних стосунків характеризується наданням безкорисливої допомоги всім, кому вона потрібна, за власним бажанням без сторонніх вимог, натяків, порад тощо [10]. Всі питання, що пов'язані з наданням допомоги, розглядалися всебічно: проводились спостереження, бесіди, учні давали самооцінку, за цими питаннями їх оцінювали однокласники і класні керівники. Найрозповсюдженішими видами допомоги серед підлітків обох класів є: допомога

під час виконання різноманітних справ у класі (30%), моральна підтримка (25%), допомога у суспільно корисній праці (20%). Основні мотиви надання допомоги підлітками – допомога за власною ініціативою (35%) і допомога на прохання тих, хто її потребує (40%). Часто підлітки допомагають на прохання і вимогу дорослих, або у відповідь на надану їм допомогу. Однак, прикрим є те, що бувають окремі випадки корисливих мотивів надання допомоги – щоб отримати схвалення,

похвалу, щоб звернути на себе увагу чи навіть отримати нагороду. Це свідчить про те, що підлітки недостатньо усвідомлюють моральний сенс допомоги, їх реальний досвід у гуманних вчинках незначний.

Отже, за рівнем сформованості гуманних стосунків у класному колективі на початку експерименту, класи знаходяться приблизно на одному рівні:

Таблиця 1.

Рівень розвитку гуманних стосунків у класних колективах на початку експерименту

Рівень	7–А(експ.)	7–Б(контр.)
Низький	55%	50%
Середній	35%	45%
Високий	10%	5%

Результати вивчення гуманних стосунків у класному колективі підлітків дозволили нам виокремити умови, що забезпечили б їх ефективне удосконалення: високий рівень педагогічної майстерності педагога; освіта школярів, орієнтована на підвищення рівня моральної свідомості і вироблення у них правильних оціночних суджень; організація товариського спілкування між підлітками у всіх сферах життєдіяльності колективу в атмосфері взаємної вимогливості, довіри і поваги один до одного з метою кращого взаєморозуміння; посилення значимості й авторитетності колективу, його справ, етичних норм, вимог, моральних цінностей для кожного підлітка; підвищення статусу підлітків у системі міжособистісних стосунків; розвиток об'єктивної оцінки вчинків інших людей, вміння виокремлювати внутрішні мотиви їх вчинків і поведінки.

У процесі роботи ми особливу увагу звертали на стимулювання у підлітків прагнення до участі у всіх видах суспільно-корисної колективної діяльності, на пробудження соціальних потреб і активності, на усвідомлення сутності гуманізму і виробленні правильних оціночних суджень, на проявлення й інтенсифікацію ділового, творчого і вільного спілкування у колективі.

Як було з'ясовано раніше, істинно гуманні стосунки у досліджуваних колективах станом на 2016–2017 навчальні роки були недостатньо сформовані: в основному переважали вибірковість і ситуативність у проявах гуманності. Особливу увагу ми приділяли таким трудовим справам, як самообслуговування, щоденні і генеральні прибирання класної кімнати, робота на присадибній ділянці, благоустрій дитячого містечка «Казка».

Значне місце в плані залучення підлітків до активної участі у спільній практичній діяльності посідала така діяльність учнів як організація і проведення різноманітних екскурсій, поїздок, походів, перегляд і обговорення кінофільмів, вистав, підготовка до свят та ін. Здебільшого діти самі виступали ініціаторами подібних заходів, що забезпечило активність й ініціативність всіх членів

колективу. Туристичні походи по мальовничій місцевості, екскурсії в районний та обласний музеї м. Миколаєва, поїздки до Києва, парку «Софіївка», заповідника «Асканія-Нова», дельфінарій у м. Одеса, зоопарку м. Миколаєва, відвідування прем'єр Миколаївського музикально-драматичного театру поряд з просвітою дітей, розширенням їх світогляду, сприяли і вирішенню багатьох завдань. Більшість учнів самостійно усвідомили необхідність допомагати один одному і разом з батьківським комітетом винесли рішення про те, що тим учням, які не мають грошей на поїздки разом з класом, необхідно купувати квитки з так званої «класної» каси.

Паралельно з включенням дітей у суспільно корисну діяльність, ми працювали і над формуванням у них моральних уявлень, які допомогли усвідомити сутність гуманності і гуманних стосунків, підштовхували підлітків до виявлення їх у життєвому досвіді, тобто кількісне накопичення знань про принципи гуманності при відповідних умовах перетворилося в якісні зміни стосунків. Нами був розроблений цикл етичних бесід, в ході яких послідовно вирішувалися питання збагачення підлітків знаннями, перетворення їх у переконання і поштовх до діяльності, зміни неповних і помилкових суджень та вироблення повних і правильних з поступовим перетворенням їх у єдину колективну думку. Бесіди й диспути проводилися протягом всього формувального експерименту. Тож з учнями експериментального 8–А класу були проведені бесіди і на такі теми: «Людина людині – друг, товариш і брат», «Роде мій красний», «Толерантність як основа стосунків між людьми», «Товариські стосунки у колективі», «Справжня дружба», «Моє покликання», «Служіння людям – справа відповідальна», «Яким я бачу світ навколо себе», «Допомагаючи іншим – допомагаєш собі» та інші.

По мірі включення дітей у вирішення більш складних завдань діти самі почали вирішувати всі питання, радячись з педагогами. Так, учні 8–А виявили бажання допомогти районному історичному музею у підготовці експозиції Великої Вітчизняної війни. Разом з цим учні 8–А класу

взялися допомагати ветеранам, а також дітям, молодшим за віком та тим, які потребують цієї допомоги. Відтак, учні з дозволу дирекції, почали допомагати дитячому садочку «Сонечко» та місцевому інтернату-розподільнику. Колективні творчі справи «Моя країна – моя родина» та спільна з батьками вистава англійською мовою «Попелюшка» проводилися виключно за ініціативою підлітків. У процесі підготовки цих справ спостерігалася ділова співпраця підлітків з дорослими. Дорослі допомагали дітям підготувати генеалогічне дерево своєї родини, намалювати герб сім'ї та захистити його, а також підготувати обладнання, костюми, декорації для проведення вистави. Батьки з ентузіазмом прийняли пропозицію співпрацювати з дітьми в організації цих справ і зауважували, що дізналися про своїх дітей багато нового і навчилися їх розуміти. Діти, в свою чергу, зазначили, що виявили у батьках багато нових позитивних рис, про які раніше мало що знали.

У результаті дослідницької роботи, ми з'ясували, що основні вимоги моральності усвідомилися значною кількістю учнів експериментального класу і стали їхніми переконаннями. Правильне і глибоке розуміння

гуманності показали 15 учнів (75%). Середній рівень обізнаності показали 13 учнів (65%), низького рівня сформованості понять не виявив ніхто. Паралельно зі значним підвищенням рівня усвідомлення сутності гуманності і гуманної поведінки, в порівнянні з початком дослідницької роботи, в експериментальному класі підвищився і рівень усвідомлення гуманних якостей особистості.

Частота виявів гуманних якостей наприкінці експериментальної роботи також значно зросла. Основна частина підлітків 8–А класу (90%) ці якості до батьків виявляють завжди і 10% – часто; до товариша – 65% – завжди і 35% – часто; до старших за віком – 35% – завжди і 65% – часто. Значно знизився відсоток учнів, які проявляють гуманні якості інколи і збільшилась кількість підлітків, що виявляють їх завжди і часто. Аналіз отриманих результатів проведеної роботи по удосконаленню гуманних стосунків у класному колективі підлітків розкриває ті зрушення, які відбулися в експериментальному класі, констатує більш глибокий рівень розвитку гуманних стосунків у порівнянні з контрольним класом. Новий розподіл підлітків за рівнями гуманних стосунків:

Таблиця 2.

Порівняльний аналіз рівнів розвитку гуманних стосунків

Клас	Всього учнів	Стадія експерименту	Рівень розвитку гуманних відносин, %		
			низький	середній	високий
7 контр.	20	початок	50	45	5
8 контр.	20	кінець	45	35	10
7 експер.	20	початок	55	35	10
8 експер.	20	кінець	5	30	65

Цілеспрямована робота призвела до того, що в експериментальному класі значно збільшилась кількість учнів з високим рівнем розвитку гуманних стосунків (65%). Ці учні гуманні прояви виявляють завжди до всіх оточуючих, кому потрібна підтримка, проявляючи при цьому всі гуманні якості та, керуючись власною ініціативою. З середнім рівнем стало 20% учнів. Ці учні гуманні вчинки роблять завжди і часто по відношенню до всіх оточуючих але, за проханням чи за вимогою і рідко – за власною ініціативою, але частіше до батьків, друзів, дорослих. Із низьким рівнем залишилось 5% учнів: гуманні вияви направлені вибірково, за порадами і проханнями, вимогами.

Висновки та пропозиції. У процесі дослідження були виокремлені, експериментально перевірені і уточнені педагогічні умови ефективного удосконалення гуманних стосунків між підлітками, а також шляхи педагогічного керівництва цим процесом. Результати наукової розвідки дозволяють надати такі практичні рекомендації для удосконалення гуманних стосунків у класному колективі підлітків:

1. Сформувані цілісну систему психолого-педагогічних умов, які б забезпечували ефективний вплив діяльності і співпраці з підлітками на процес

удосконалення гуманних відносин;

2. Створювати у всіх сферах життєдіяльності колективу підлітків виховні ситуації, що стимулюють удосконалення гуманних стосунків;

3. Забезпечувати розвиток учнівського самоврядування з урахуванням індивідуальності кожного школяра.

Проведене дослідження не висвітлює всіх питань даної проблеми, оскільки потребують подальшої розробки проблеми взаємозв'язку школи, родини і громадськості, як важливі фактори впливу на удосконалення гуманних стосунків у колективі підлітків. Вирішення цих проблем потребує подальшого спеціального опрацювання, основою якого може послугувати дане дослідження.

Список літератури:

- Алексеева М. Л. Дригус М. Т. Дослідження мотиваційної сфери особистості підлітка. Вивчення особистості підлітка / М. Л. Алексеева, М. Т. Дригус. – К.: Знання, 1994. – 216 с.
- Амонашвілі Ш. О. Школа життя / Пер. з рос. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М. К. Реріха, 2002. – 170 с.

3. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків // Психолог. – 2005. – № 36. – С. 17 – 24.
4. Бех И. Д. Психологические основы нравственного развития личности: Автореф. д-ра психол. наук (19.00.07) / И. Д. Бех. – К., 1992. – 43 с.
5. Білоусова В. О. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи: Монографія / В. О. Білоусова. – К.: ІЗМН, 1997. – 192 с.
6. Бітянова М. Р. Дитина у школі: технології розвитку / М. Р. Бітянова. – К.: Главник, 2007. – 144 с.
7. Занюк С. С. Психологія мотивації: Навчальний посібник / С. С. Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
8. Маценко В. Ф. Індивідуальний розвиток дитини / В. Ф. Маценко. – К.: Главник, 2007. – 128 с.
9. Подоляк Л. Г. Главник О. П. Основи педагогічної психології (психологічне виховання): Навчальний посібник / Л. Г. Подоляк, О. П. Главник. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
10. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека: Советы воспитателям / В. А. Сухомлинский. – Мн.: Нар. асвета, 1978. – 288 с.
11. Учителям и родителям о психологии подростка / Под ред. Г. Аракелова. – М.: Высшая школа, 1990. – 304 с.

Klos L.M.

*PhD student of the Department of Medical and Biological Physics and Informatics
Bogomolets National Medical University Kyiv, Ukraine*

DIGITAL EDUCATION FOR THE PHARMACEUTICAL SECTOR: A BALANCE BETWEEN THEORY AND PRACTICE

Клос Людмила Миколаївна

*аспірант кафедри медичної і біологічної фізики та інформатики
Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця Київ, Україна*

ЦИФРОВЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ: БАЛАНС МІЖ ТЕОРІЄЮ ТА ПРАКТИКОЮ

Summary. The article deals with the search for effective ways of solving the problem concerning the promotion of the rational use and use of medicines and medical products, the development of high professionalism and competence in providing the population with medicines and medical products, providing guarantees for the quality and safety of the use of medicines and medicines. Analytical review of the specific professional activity of specialists in the pharmaceutical industry was carried out. The problems that pharmacists need for effective pharmaceutical care and prevention of viral diseases are outlined. It is proved that future masters of pharmacy, both working and students, need continuous support of their professional level. They need constant updating of knowledge, in particular from such basic sciences as microbiology, virology and immunology, from the ways of using medicines. They also require reliable information from pharmaceutical and medical companies. The author's vision of solving specific problems through the development and use of digital learning environment - a web resource that creates the conditions for achieving the most important balance for the pharmaceutical industry between theoretical knowledge and their practical application is offered.

Анотація. У статті розглядаються питання пошуку ефективних шляхів розв'язання завдання, що торкаються сприяння раціональному призначенню та використанню лікарських засобів та виробів медичного призначення, розвитку високого професіоналізму та компетентності з питань забезпечення населення лікарськими засобами та медичною продукцією, забезпечення гарантій якості та безпеки застосування лікарських засобів і медичної продукції. Здійснено аналітичний огляд специфіки професійної діяльності фахівців фармацевтичної галузі. Окреслено проблеми, що викликані потребами здійснення фармацевтами ефективної фармацевтичної опіки і профілактики вірусних захворювань. Доведено, що майбутні магістри фармації, як працюючі, так і ті, що навчаються потребують неперервної підтримки свого професійного рівня. Для них є необхідним постійне оновлення знань, зокрема з таких фундаментальних наук як мікробіологія, вірусологія та імунологія, з способів застосування лікарських засобів. Так само вони потребують отримання достовірної інформації від фармацевтичних та медичних компаній. Запропоновано авторське бачення вирішення окреслених завдань через розроблення та використання цифрового навчального середовища – веб-ресурсу, яким створюються умови для досягнення найважливішого балансу для працівників фармацевтичної галузі між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням.

Key words: *pharmacist, training, professional development, competence, digital technology, web resource, digital learning environment.*

Ключові слова: *фармацевт, підготовка, професійний розвиток, компетентність, цифрові технології, веб-ресурс, цифрове навчальне середовище.*